

Eliška Wagnerová: Ústavní soudnictví. Vznik, význam a některé organizační a procesní aspekty v komparativním pohledu.
LINDE Praha a.s., Praha 1996, 93 s.

Jan Filip

Čtenářům se na konci roku 1996 dostává do rukou práce bývalé asistentky předsedy Ústavního soudu a nyní soudkyně Nejvyššího soudu České republiky Elišky Wagnerové. Již sama tato skutečnost násobená dlouholetým pobytem v zahraničí (emigrace) v SRN a Kanadě vzbuzuje zájem a očekávání z hlediska toho, jakým způsobem bude autorka přistupovat ke zpracování tak závažné a diskutované problematiky, ke které dnes v zahraničí existuje již nevládnutelná literatura. Není bez zajímavosti, že práce byla obhajována v rámci PGS na FFMU v Brně, ačkoliv je více zaměřena na problémy právnícké.

Proto hned na prvním místě považuji za potřebné zdůraznit, že práce je napsaná přehledně, stručně a poutavě. Přesto někde autorka píše o věcech, které běžně známy nejsou (s. 69 – *práva rovná základním právům*, s. 71 – *specifické ústavní právo*), aniž je blíže objasňuje. Českou literaturu prakticky autorka nepoužívá nebo s ní nehodlala polemizovat a proto ji neuvádí (upřímně řečeno nevím, co si mám o tom myslet). Čtenář není zavalen množstvím údajů a citací, i když si na druhé straně nemohu odpustit poznámku, že autorka nedodrží obvyklé konvence práce s literaturou. Až na výjimky nejsou uváděny stránky prací, na které je odkazováno a čtenář – neodborník bude maten údaji o pracích (M. Seydel, E. Bernatzik), které jsou reprintem z dob dávno minulých, někde údaje zcela chybí (R. David, skvělý sborník Umbacha a Clemense) nebo jsou zašifrovány (kolik lidí u nás ví, co to je Status-Denschrift nebo JöR 1071 a že má být správně 1971).

Autorka na základě volně vybrané literatury především usiluje o vyložení svých představ a hodnocení vývoje instituce ústavního soudnictví. Zde poznamenávám, že autorka zavedení pojmu připisuje práci C. Schmitta z roku 1931, ačkoli již tento názor plně rozvinul ve Verfassungsslehre v roce 1928 (navíc i tak mám pochybnost, zda to plně odpovídá německému „*Einrichtung*“). Vůbec C. Schmitt u ní nedopadl dobře, když mu bylo na s. 59 upřeno autorství pojmu „*difusní*“ ústavní soudnictví, ačkoli pochází právě z práce Hüter der Verfassung, o které se autorka rovněž zmiňuje. Sám Schmitt přitom za pravzor považuje spartské efory a Harringtona s jeho myšlenkou *Conservators of Liberty*.

Na druhé straně právě tento styl práce vyvažuje ony formální nedostatky. Místo

klopotného *prokousávání* se složitým rozbohem množství názorů se autorce podle mého soudu podařilo to, že čtenář je velmi přístupným a čtivým způsobem seznámem s problematikou ústavního soudnictví *zvenku i zevnitř*, což umožnila právě tříletá práce autorčina v aparátu našeho Ústavního soudu. V práci je tak postupně vložena problematika předpokladů vzniku ústavního soudnictví ve vývoji Anglie, USA, Francie a Rakouska. V souvislosti s Rakouskem se autorka zmiňuje i o německém vývoji, který však z hlediska dnešní ústavní stížnosti začal již daleko před rokem 1848. Stejně tak zmíněné Bavorsko (Ústava z roku 1918) mělo takovou úpravu v ústavě z roku 1814.

Řadu zajímavých poznatků autorka formuluje v části o pojmu ústavního soudnictví. Zde zdůrazňuje dvoufázovost ústavní kontroly – tedy nejen fázi přezkumu, nýbrž i sankce, ať již podobě zrušení nebo konstatování nepoužitelnosti právního předpisu (s. 21). Zdůrazňuje zde, že přitom ústavní soudce tvoří ústavní právo. V tomto směru jistě nejen ústavní právo, ovšem odkaz na tvrzení, že v Evropě již nikdo téměř nepopírá, že aplikace práva je současně i tvorbou práva, by si zasloužilo podstatně více zdůvodnění a navíc z pera švýcarského autora (A. Auer) je to přece jen s ohledem na existenci tzv. nepsaného ústavního práva v tomto státě poněkud východiskem z nouze.

Stejně tak by asi více zasloužilo zdůvodnění kritiky pozitivismu a pojmové jurisprudence, které zajímavě autorka předsunula pojednání o výběru soudců ústavních soudů. Tento vtipný a náležitý postřeh je třeba ocenit. Na pozadí stručného srovnání s jinými státy zaujme kritika naší úpravy nominace soudců Ústavního soudu (s. 36), kde vyslovuje obavy z možné jednobarevnosti soudců jako nebezpečí pro *otevřenou společnost*. Postrádám ovšem konkrétní návrh na řešení. Lze též souhlasit s názorem (s. 42) o neupřímném a formalistním zákazu členství soudců v politických stranách, když nebrání faktickým stykům soudců s těmito stranami (osobní zkušenost autorky?). V rámci pojednání o struktuře ústavních soudů stálo za připomenutí nejen otázky specializace senátů, ale např. v SRN i jednotlivých soudců. O oprávněnosti kritiky velmi silného postavení soudců zpravodajů ve srovnání s jinými státy (s. 45) nelze pochybovat. Naopak pasáž o statusu Ústavního soudu si vyžadovala daleko více pozornosti (srov. Filip, Ústavní právo II, Brno 1994, s. 203n.) než jen malý odstaveček.

Rozbor jednotlivých věcí v kompetenci ústavních soudů je přehledný (kontrola norem *a priori* a *a posteriori*, ústavní stížnosti). Autorka se věnuje jen nejfrekventovanějším řízením a zaujmou i poznámky pod čarou (kdybych si dokázal vzpomenout na ono rozhodnutí Ústavního soudu ČR, kde je význam právních principů zdůrazněn, tak bych s autorkou o poznámce na s. 57 asi polemizoval. To činím rád ve vztahu k poznámce na s. 66, kde podle mne není v názorech

Ústavního soudu na vázanost petitem návrhu žádný rozpor). Pokud jde o přehled rozhodování ve věci ústavních stížností, domnívám se, že by věc řešilo i to, aby se stěžovatel mohl bránit ne přímo proti právnímu předpisu, nýbrž proti jeho neodvratné aplikaci hrozící zásahem do základního práva (to je právě zmíněný případ volebních kancí).

Pokud jde o rozsáhlou a složitou problematiku řízení před Ústavními soudy, autorka zmiňuje jen některé otázky jako zásadu oficiality, přiměřenosti použití o.s.ř. (podle mne zde nejde o vyplňování mezer v právu) a institut odlišného stanoviska. Především však zaujme pasáž o účincích rozhodnutí Ústavních soudů, neboť to je u nás delší dobu diskutovaná otázka, kde autorka zaujala umírněné stanovisko. Správný je postřeh o nulové hodnotě výroku „*Návrh se zamítá*“, ač je uveřejněn ve Sbírce (jinak bychom dospěli k velmi kuriózním situacím). Odůvodnění autorka příkládá význam věci rozhodnuté (s. 86). Pokud jde o vázanost zákonodárce, vztahuje ji jen na konkrétní případ, nikoli na možnou budoucí úpravu (praxe – např. úprava hospodaření politických stran jde jinou cestou). Pokud jde o časové účinky rozhodnutí, domnívám se, že dokud náš Ústavní soud nedostane stejné oprávnění jako soud rakouský (ani ten je zpočátku neměl, je k tomu mnoho napsáno), ustanovení zrušená nyní rušeným neústavním předpisem neoživnou. Ultraaktivitu jim podle mne může propůjčit opět jen zákonodárce.

Na závěr bych tak rád konstatoval, že v recenzované práci se čtenář konečně neseznámí jen s *převyprávěným* textem zákona o Ústavním soudu, jak dosud bylo v kraji špatným zvykem, nýbrž s ucelenou soustavou názorů, se kterými sice nelze vždy souhlasit, ale o kterých je třeba uvažovat. Autorčina novinářská praxe se projevuje na čtivosti a zaujatost pro věc rovněž zvyšuje hodnotu práce. Pokud by však méně *zatajovala* své osobní zkušenosti z práce u Ústavního soudu a více k nim zaujímal stanoviska, práce by tím jen získala.